

ГОУ ВПО «ДОНЕЦКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ»
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА СЛАВЯНСКОЙ ФИЛОЛОГИИ И ПРИКЛАДНОЙ
ЛИНГВИСТИКИ

ПТВЕРЖДАЮ:

профессор по научно-методической
и учебной работе

Е.И. Скафа Е.И. Скафа

22 апреля 2020 г.

МП

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА
ГОСУДАРСТВЕННОЙ ИТОГОВОЙ АТТЕСТАЦИИ
«Государственные экзамены: Современный украинский язык и методика
его преподавания; История украинской литературы и методика её
преподавания»

Направление подготовки:

45.03.01 Филология

Профиль подготовки:

Славянская филология

Образовательная программа:

Бакалавриат

Квалификация:

Академический бакалавр

Форма обучения:

очная, заочная

Донецк 2020

УТВЕРЖДАЮ:

И.о. декана филологического факультета

Квашина Л. П.

«22» апреля 2020 г.

МП

Программа государственной итоговой аттестации «Государственные экзамены: Современный украинский язык и методика его преподавания; История украинской литературы и методика её преподавания» составлена на основе ГОС ВПО по направлению подготовки 45.03.01 Филология, утверждённого приказом Министерства образования и науки Донецкой Народной Республики № 452 от 20.04.2016 г., Порядка организации учебного процесса в образовательных организациях высшего профессионального образования Донецкой Народной Республики, утверждённого приказом Министерством образования и науки ДНР № 1171 от «10» ноября 2017 г.; учебных планов по направлению подготовки 45.03.01. «Филология» (Профиль: Славянская филология) (формы обучения: очная и заочная), разработанных в ГОУ ВПО «Донецкий национальный университет».

Разработчик:

канд. филол. наук, доц., доц. кафедры славянской филологии и прикладной лингвистики

 И. А. Кудрейко

канд. филол. наук, доц., доц. кафедры славянской филологии и прикладной лингвистики

 И. А. Ярошевич

Программа учебной дисциплины утверждена на заседании кафедры славянской филологии и прикладной лингвистики

Протокол № 9 от «16» апреля 2020 г.

И.о. заведующего кафедрой

 И. А. Кудрейко

Программа учебной дисциплины одобрена учебно-методической комиссией факультета

Протокол № 9 от «20» апреля 2020 г.

Председатель учебно-методической комиссии факультета

 Н. А. Шокотко

ПРОГРАМА КУРСУ «Сучасна українська літературна мова»

ВСТУП

Сучасна українська мова - закономірний етап історичного розвитку української мови. Хронологічні межі поняття «сучасна українська мова». Різновиди сучасної української мови: просторіччя, жаргон, діалекти і літературна мова.

Літературна мова - нормалізована і кодифікована форма існування української мови. Усна і писемна форма сучасної української мови. Функціонально-комунікативні різновиди української літературної мови.

Типологічні особливості сучасної української мови як мови синтетично-аналітичного типу.

Українська мова – мова українського народу, української нації. Походження української мови, її зв'язки з іншими слов'янськими мовами.

Соціальні функції української мови. Сучасна українська літературна мова - державна мова України, мова міжнаціонального спілкування народів України.

Лінгвістичні дисципліни, які вивчають різні рівні системи сучасної української літературної мови: фонетика, лексикологія, морфеміка і морфологія, словотвір, морфологія, синтаксис, стилістика.

ЛІТЕРАТУРА

1. Українська мова. Енциклопедія / Редкол.: В.М. Русанівський, О.О. Тараненко (співголови) МЛ. Зяблюк та ін. – К.: Укр. енцикл., 2000. – С.659–661 (Українська мова); С. 126-128 (Державна мова); С.322 (Мовна ситуація).
2. Булаховський Л.А. Питання походження української мови // Булаховський Л.А. Вибрані праці в 5-ти томах. – К.: Наук. думка, 1997. – Т.2. – 632 с.
3. Василяшко В. Україні – українську! – К.: Просвіта, 2002. – 48 с.
4. Волох О.Т. Сучасна українська літературна мова. – К.: Вища шк., 1986. – С.3-4; 14-27.
5. Грищенко А.П., Мацько Л.І., Плющ М.Я. Сучасна українська літературна мова. – К.: Вища шк., 1997. – С.3-10.
6. Державність української мови і мовний досвід світу (Матеріали міжнародної конференції). – К., 2000.
7. Єрмоленко С.Я. Лінгвісти про походження української мови // Єрмоленко С.Я. Нариси з української словесності: (стилістика та культура мови). – К.: Довіра, 1999. – С.369-382.
8. Жовтобрюх М.А. Уніфікація норм української літературної мови і діалекти // Мовознавство. – 1979. – №5. – С.9-10.
9. Жовтобрюх М.А., Кулик Б.М. Курс сучасної української літературної мови. Ч. I. – Рад. шк., 1965. – С.12-18.
10. Закон України «Про мови в Українській РСР».
11. Ицкович В.А. Языковая норма. – М.: Наука, 1968. – 321 с.
12. Конституція України (ст. 10,11).
13. Масенко Л. Мова і суспільство: Постколоніальний вимір. – К: Вид. дім «КМ Академія»; Всеукр. Т-во «Просвіта» ім. Тараса Шевченка, 2004. – 163 с.
14. Матвіяс І. Варіанти української мови. – К., 1998. – 162 с.
15. Пилинський М.М. Літературні норми: Типи та їх класифікація // Мовознавство. – 1974. – №1. – С.11-23.
16. Пилинський М.М. Мовна норма і стиль. – К.: Наук.думка, 1976. – 288 с.

17. Півторак Г. Походження українців, росіян, білорусів та їх мов: Міфи і правда про трьох братів слов'янських зі «спільної колиски». – К.: Видавничий центр «Академія», 2001. – 152 с.
18. Півторак Г. Українці: Звідки ми і наша мова. – К.: Наук.думка, 1993. – 200 с.
19. Потебня О. Мова. Національність. Денаціоналізація: Статті і фрагменти. – Нью-Йорк, 1992. – 155 с.
20. Степаненко М. З історії дослідження витоків української мови // Дивослово – 2002. – №7. – С.17-19.
21. Сучасна українська літературна мова: Вступ. Фонетика / За заг. ред. І.К.Білодіда. – К.: Наук.думка, 1969. – С.37-40.
22. Ткаченко О.Б. Місце України й української мови на карті світу // Мовознавство. – 2001. – №1. – С.3-13.
23. Шевельов Ю. Українська мова в першій половині двадцятого століття (1900–1941): Стан і статус. – Сучасність, 1987. – 295 с.
24. Ющук І.П. Українська мова. – К.: Либідь, 2004. – С.13-58.

ФОНЕТИКА

1. Фонетика як наука про звукову сторону мови.

Фонетика загальна, описова, історична, порівняльна. Методи фонетичних досліджень: безпосереднє спостереження і самоспостереження, інструментальні методи.

Загальнотеоретичне і практичне значення фонетики.

Зв'язок фонетики з іншими лінгвістичними дисциплінами.

Звукові засоби мови: сегментні та суперсегментні. Принципи їх розмежування.

2. Звук як одиниця фонетики.

Артикуляційний аспект вивчення звуків. Будова мовленнєвого апарату, функції окремих його частин. Активні та пасивні органи мовлення. Артикуляція мовного звука, її частини: екскурсія, витримка, рекурсія.

Артикуляційна класифікація звуків української мови. Голосні і приголосні звуки. Різні визначення їх.

Класифікація голосних звуків за рядом (переднього і заднього ряду) і за ступенем підняття язика (низького, середнього і високого піднесення), за наявністю чи відсутністю лабіалізації (огублені й неогублені).

Класифікація приголосних звуків за участю голосу й шуму (шумні та сонорні); за місцем творення (губні, язикові, глоткові); за способом творення (зімкнені, щілинні, зімкнено-прохідні, африкати); за наявністю чи відсутністю палаталізації (м'які і тверді).

Дослідники артикуляційних властивостей звуків української мови. Інструментальне вивчення артикуляції українських звуків.

Акустичний аспект вивчення звуків.

Акустичні властивості звуків. Розрізнення звуків за висотою, силою, тривалістю, тембром. Форманти (частота, рівень, ширина). Тони і шуми.

Акустична класифікація звуків української мови: вокальність / невокальність, консонантність / неконсонантність, висока тональність / низька тональність, дифузність / компактність, різкість / нерізкість, перерваність / неперерваність, дзвінкість / глухість. Об'єднання голосних і приголосних в одну спільну класифікацію. Відповідність між артикуляційною та акустичною класифікаціями. Методи дослідження акустичних властивостей мовлення.

Фонетична транскрипція, її принципи. Міжнародний фонетичний алфавіт.

3. Лінгвістичний (функціональний) аспект вивчення мовних звуків. Звуки мовлення і звуки мови. Поняття фонем. Основні функції фонем. Варіанти й варіації фонем. Сильні та слабкі позиції фонем.

Ознаки фонем і ознаки звуків. Диференційні ознаки фонем як умова виконання ними розрізняювальної функції. Нейтралізація фонем.

Фонологічні школи: Московська, Санкт-Петербурзька (Ленінградська), Празька. Фонема в дослідженнях українських учених.

Фонологічна транскрипція, її принципи.

4. Фонетична система української літературної мови.

Система фонем сучасної української літературної мови. Голосні фонем, їх склад. Питання про кількість голосних фонем української мови в дослідженнях українських учених. Диференційні ознаки голосних фонем. Система голосних фонем. Сильні й слабкі позиції голосних фонем. Приголосні фонем, їх склад. Питання про кількість приголосних фонем в українській мові. Диференційні ознаки приголосних фонем. Система приголосних фонем. Сильні і слабкі позиції приголосних фонем.

Видозміни фонем у мовному потоці (за термінологією Н.І. Тоцької, модифікації, або живі чергування фонем). Видозміни голосних фонем: акомодация, редукція, гармонійна асиміляція. Видозміни приголосних фонем: асиміляція, спрощення, дисиміляція. Позиційні чергування голосних з приголосними: <у> - <в>, <і> - <й>.

Поняття про історичні (морфологічні) чергування фонем: <е> - <о>, <і> - <а>, <о> - <а>, <е> - <і>, <у> - <а> та інші. Пізніші чергування голосних фонем: <о>, <е> з фонемним нулем; <о>, <е> з <і>; <е> з <о> після шиплячих та <й>; <и> з <о> у сполуках з сонорними <р>, <л> (ри, ли - ро, ло). Чергування приголосних фонем: <г>, <к>, <х> - <ж>, <ч>, <ш>; <г>, <к>, <х> - <з'>, <ц'>, <с'>; зубних з ясенними; однієї фонемі зі сполученням двох.

5. Склад як одиниця фонетики. Склад з артикуляційного та акустичного погляду.

Функції складу. Основні теорії складу (сонорна, експіраторна, м'язового напруження). Структура складу і його компоненти. Типи складів: прикриті, напівприкриті та неприкриті; відкриті, закриті та напівзакриті. Складоподіл в українській мові. Неоднозначність складоподілу в українській літературній мові, її причини.

6. Наголос як одиниця фонетики. Словесний наголос, його функції. Акустичні й артикуляційні відмінності наголошених складів від ненаголошених. Місце наголосу в слові в українській мові. Рухомий і нерухомий наголос при словозміні і словотворенні. Ненаголошені словоформи. Енклітики й проклітики. Головний та побічний наголос. Акцентологія.

7. Інтонація як одиниця фонетики. Функції інтонації. Компоненти інтонації: фразовий наголос, паузи, мелодика, тембр і темп. Типи інтонації в українській мові. Основні інтонаційні конструкції.

8. Орфоепія. Різні погляди на обсяг (предмет) орфоепії. Орфоепічні норми, їхнє значення. Причини порушення орфоепічних норм. Вимовні помилки: фонетичні та фонологічні.

Орфоепічні варіанти, місце їх у літературній вимові.

Орфоепічні норми в системі голосних і приголосних. Орфоепічні норми приголосних у деяких граматичних формах. Засоби милозвучності. Орфоепічні норми запозичених слів. Кодифікація орфоепічних норм. Українська літературна вимова в історичному розвитку.

9. Графіка. Графічні засоби української мови: букви і небуквені засоби. Склади сучасного українського алфавіту. Назви букв. Значення букв. Позначення на письмі фонем <дж>, <дз>, <дз'>.

Позначення на письмі фонемі <й>. Позначення на письмі твердості та м'якості приголосних.

10. Орфографія. Розділи української орфографії. Передача буквами фонемного складу морфем і словоформ. Принципи української орфографії: фонетичний, фонематичний, традиційний, диференційний.

Основні зміни в українській графіці й орфографії в XX ст. Упорядкування правопису в 1990 і 1993 роках. Питання про необхідність нової реформи української орфографії.

Сучасні орфографічні словники й довідники.

ЛІТЕРАТУРА

1. Багмут А.Й. Інтонаційна будова простого розповідного речення в слов'янських мовах. – К.: Наук. думка, 1970.
2. Багмут А.Й. Семантика і інтонація в українській мові. – К.: Наук. думка, 1991.
3. Багмут А.Й. Типологія інтонації мовлення. – К.: Наук. думка, 1977.
4. Багмут А.Й., Борисюк І.В., Олійник Г.П. Інтонація як засіб мовної комунікації. – К.: Наук. думка, 1980.
5. Бондаренко Л.В., Вербицкая Л.А., Гордина М.В. Основы общей фонетики. – СПб, 1991.
6. Борисюк Г.В. Форми і функції інтонації українського спонтанного. – К.: Наук. думка, 1990. – 202 с.
7. Брахнов В.М. Явища асиміляції в консонантизмі української мови. – К.: Наук. думка, 1970. – 102 с.
8. Бровченко Т.О. Словесний наголос у сучасній українській мові. – К.: Наук. думка, 1969.
9. Булаховський Л.А. Голосні повного творення // Вибрані праці в 5-ти томах. – Т.2 – К.: Наук. думка, 1981. – С.238-261.
10. Булаховський Л.А. Деякі особливості українського консонантизму // Вибрані праці в 5-и томах. – Т.2. – К.: Наук. думка, 1981. – С.262-271.
11. Булаховський Л.А. Український літературний наголос (характеристика норми). – Київ, Львів: Рад. шк., 1947. – 54 с.
12. Булаховський Л.А. Фонетика // Булаховський Л.А. Вибрані праці в п'яти томах. – Т. II. – К.: Наук. думка, 1977. – С.238-271.
13. Веселовська З.М. Наголос у східнослов'янських мовах початку доби формування російської, української та білоруської націй (кінець XVI – початку XVIII ст.). – Харків, 1970.
14. Винницький В.М. Акцентна дублетність і кодифікація // Мовознавство. – 1983. – №6.
15. Винницький В.М. Наголос в сучасній українській мові. – К.: Рад. шк., 1984. – 160 с.
16. Вишня Л.І. Вивчення складу у зв'язку з правилами переносу // Українська мова і література в школі. – 1979. – №3. – С.46-50.
17. Вовк П.С. Теорія центрів і периферії фонологічної та акцентологічної системи: Навч. посібник. – К.: ІЗМН, 1997. – 124 с.
18. Волох О.Т. Сучасна українська літературна мова. – К.: Вища шк., 1986. – С.28-130.
19. Гальчук В.Ю. Історія акцентуації відіменникових прислівників в українській мові: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – К., 1996. – 19 с.
20. Гальчук І.Ю. Історія акцентуації суфіксальних іменників чоловічого роду української мови: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – К., 1997. – 24 с.
21. Ганич Д.І., Олійник І.С. Словник лінгвістичних термінів. – К.: Вища шк., 1985. – 360 с.
22. Глібчук Н.М. Погляди Курило О. на систему фонем української мови // Мовознавство. – 1993. – №6.

23. Гнатенко Л.А. Староукраїнський правопис останньої чверті 14 – першої чверті 17 ст. у зв'язку з проблемою другого південнослов'янського графіко – орфографічного впливу: Букви на позначення голосних звуків: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – К., 1997. – 28 с.
24. Гнатюк І.С. Про зміни в українському правописі // Українська мова і література в школі. – 1991. – №8.
25. Грищенко А.П., Мацько Л.І., Плющ М.Я. та ін. Сучасна українська літературна мова / За ред. А.П. Грищенка. – К.: Вища шк., 1997. – С.11-97.
26. Деркач М.Ф. й др. Динамические спектры речевых сигналов. – Львов, 1983.
27. Живов В.М. Очерки по синтагматической фонологии. – М.: Изд-во МГУ, 1980. – 239 с.
28. Житецький П. Очерк звуковой истории малорусского наречия. – К., 1876.
29. Жовтобрюх М.А. Основи і принципи української літературної вимови // Українська мова і література в школі. – 1976. – №6. – С.63-75.
30. Жовтобрюх М.А. Приголосні в українському усному літературному мовленні // Закономірності розвитку українського усного літературного мовлення. – К.: Наук. думка, 1965. – С.75-84.
31. Жовтобрюх М.А., Кулик Б.М. Курс сучасної української літературної мови. – К.: Вища шк., 1972. – 402 с.
32. Залеський А.М. Як треба вимовляти шиплячі звуки? // Рідне слово. – К.: Наук. думка, 1974. – С.38-45.
33. Зиндер Л.П. Очерк общей теории письма. – Л.: Наука, 1987.
34. Златоустова Л.В., Потапова Р.К., Потапов В.В., Трунин-Донской В.Н. Общая и прикладная фонетика: Учебное пособие. – 2-е изд. – М.: Изд-во МГУ, 1997. – 416 с.
35. Карпенко Ю.О. Фонетика і фонологія сучасної української мови: Навч. посібник для студентів філологічних факультетів. – Одеса: Чорномор'я, 1996. – 144 с.
36. Кващук А.Г. Уподібнення і розподібнення приголосних // Українська мова і література в школі. – 1968. – №9. – С. 18-26.
37. Ковалик І.І. Історія формування системи голосних фонем у старорусській і українській мовах // Питання українського мовознавства, – Львів, 1956. – Кн.1.
38. Кодзасов С.В., Кривнова О.Ф. Современная американская фонология. – М., 1981.
39. Коструба П.П. Основні поняття фонології // Українська мова і література в школі. – 1965. – №7.
40. Коструба П.П. Про систему приголосних фонем сучасної української літературної мови // Питання українського мовознавства. – Львів, 1962. – Кн. 5.
41. Коструба П.П. Фонетика сучасної української літературної мови (Курс лекцій для студентів філологічного факультету). – Ч.1. – Львів, 1963. – 100 с.
42. Курило О.Б. До поняття «фонема» // Збірник секції граматики української мови Науково-дослідного інституту мовознавства при ВУАН. Кн. 1. – К., 1930.
43. Курс сучасної української літературної мови. – Т.1. Вступ. 2. Лексика. 3. Фонетика. 4. Морфологія. 5. Наголос / За ред. Л.А.Булаховського. – К.: Вища шк., 1951. – С.126-283.
44. Ленинградская фонологическая школа // Лингвистический энциклопедический словарь / Гл. ред. В.Н.Ярцева. – М.: Сов. энц., 1990. – 865 с.
45. Лингвистический энциклопедический словарь / Гл. ред. В.Н.Ярцева. – М.: Сов. энц., 1990. – 865 с.
46. Ломтев Т.П. Фонология современного русского языка. – М.: Высш. шк., 1972. – 224 с.
47. Микитин М.І. Становлення орфоепічних норм української літературної мови (кінець XVII – 60 роки XIX ст.): Автореф. дис. ... канд. філол.наук. – К., 1990. – 19 с.

48. Москаленко А.А. Історія українського правопису (радянський період). –Одеса, 1968. – 61 с.
49. Московская фонологическая школа // Лингвистический энциклопедический словарь. – М.: Сов. энц., 1990. – С.316-317.
50. Науменко В. Обзор фонетических особенностей малорусской речи. – К., 1889.
51. Николаева Т.М. Три интонационных слоя звучащей фразы // Звуковой строй языка. – М.: Наука, 1979. – С.220-222.
52. Німчук В.В. Про графіку та правопис як елементи етнічної культури і історії // Мовознавство. – 1990. – №1, 2, 3, 6.
53. Панов М.В. Фонетика // Современный русский язык / Под ред. В.А.Белошапковой. 2-е изд. – М., 1989.
54. Панов М.В. Современный русский язык: Фонетика. – М., 1979.
55. Перебийніс В.С. Кількісні та якісні характеристики системи фонем сучасної української літературної мови. – К.: Наук.думка, 1970. – 272 с.
56. Плевако Н.Г. До питання про складоподіл, морфологічну будову слова і правила переносу (консультація) // Українська мова і література в школі. – 1974. – №1. – С.51-53.
57. Пражская лингвистическая школа // Лингвистический энциклопедический словарь. – М.: Сов. энц., 1990. – С.390-391.
58. Про український правопис і проблеми мови. – Нью-Йорк-Львів, 1997. – 234 с.
59. Прокопова Л.І. Приголосні фонemi сучасної української літературної мови // Експериментально – фонетичне дослідження. – К.: Вид-во КДУ, 1958. – 149 с.
60. Реформатский А.А. Из истории отечественной фонологии: Очерк. Хрестоматия. – М., 1970.
61. Речь. Артикуляция и восприятие / Под общей ред. В.А.Кожевникова и Л. А.Чистович. – М.-Л., 1965.
62. Росетті А. Вступ до фонетики. – К.: Вища шк., 1974. – 138 с.
63. Симоненкова Л.М. Вивчення фонетики і морфології в умовах місцевих говорів. – К.: Рад. шк., 1981. – 134 с.
64. Синявський О.Н. Норми української літературної мови. – Харків – Київ, 1931.
65. Синявський О.Н. Спроби звукової характеристики мови // Наукові записки Харківської н.- д. кафедри мовознавства. – Т.2. Харків. – 1929.
66. Сунцова І.П. Фонема. Історичний нарис і спроба визначення поняття // Мовознавство. – 1934. – Кн.2.
67. Сучасна українська літературна мова: Вступ. Фонетика / За заг. ред. І.К.Білодіда. – К.: Наук. думка, 1969. – 436 с.
68. Тимченко Є.К. Курс історії українського язика: Вступ і фонетика. – Вид.2. – Харків – Київ, 1930.
69. Тоцька Н.І. Голосні фонemi української літературної мови. – К.: Вид-во Київ. Ун-ту, 1973. – 193 с.
70. Тоцька Н.І. Сучасна українська літературна мова: Фонетика, орфоепія, графіка, орфографія. – К.: Вища шк., 1981. – 183 с.
71. Трубецкой Н.С. Основы фонологии. – М.: Аспект Пресе, 2002. – 352 с.
72. Українська мова: Енциклопедія / Редкол. Русанівський В.М., Тараненко О.О. (співголови), Зяблюк М.П. та ін. – К.: Укр. енцикл., 2000. – 752 с.
73. Український правопис. 4-е видання. – К.: Наук.думка, 1993.

74. Шахматов А.А. Краткий очерк истории малорусского (украинского) языка // Украинский народ в его прошлом и настоящем. – Пг., 1916.
75. Юрчук Л.А. Російсько-українські акцентуаційні паралелі // Українська мова і література в школі. – 1971. – №3.
76. Ющук І.П. Українська мова. – К.: Либідь, 2004. – С.59-148.
77. Якобсон Р.О. Звук и значение. Речевая коммуникация. Язык в отношении к другим системам коммуникации // Якобсон Р.О. Избранные работы. – М., 1985. – С.30-91, 306-330.

СЛОВНИКИ

1. Гоявахцук С.І. Складні випадки наголошення. Словник-довідник. – К.: Либідь, 1995. – 192 с.
2. Орфографічний словник української мови / Укл. Головащук С.І., Пешак М.М., Русанівський В.М., Тараненко О.О. – К.: Довіра, 1994. – 864 с.
3. Орфоепічний словник / Укл. Погрібний М.І. – К.: Рад. шк., 1983. – 629 с.
4. Орфоепічний словник української мови: В 2 т. / Уклад.: М.М. Пешак та ін. – К.: Довіра, 2001.
5. Погрібний М.І. Словник наголосів української літературної мови. – К.: Рад. шк., 1964. – 639 с.
6. Українська літературна вимова і наголос: Словник-довідник. – К.: Наук. думка, 1973. – 724 с.
7. Український орфографічний словник / Уклад.: М.М. Пешак та ін. – 3-є вид., переробл. і доповн. – К.: Довіра, 2002. – 1006 с.

ЛЕКСИКОЛОГІЯ

1. Словниковий склад (лексика) - особливий рівень у системі мови. Множинність, неоднорідність лексичних одиниць. Зв'язок лексики з дійсністю. Проникність лексичної системи, її рухомість. Системність лексики. Слово як багатоаспектна одиниця, що функціонує на всіх рівнях системи мови.

Лексикологія як наука про словниковий склад мови. Два підходи до опису слова в лексикології: системно-семасіологічний (слово з погляду його значення, зв'язки слова з іншими словами в контексті і системі мови) і соціолінгвістичний (слово з погляду його хронологічних, соціальних і територіальних характеристик).

Лексична семантика - основний розділ лексикології. Відношення лексичної семантики до семасіології та ономасіології.

Зв'язки лексикології з іншими розділами науки про українську мову: лексикографією, фонетикою, словотвором, морфологією і синтаксисом.

Основні методи лексикології (лінгвістичні, психолінгвістичні, статистичні).

Системно-семасіологічний аспект лексики

2. Слово як одиниця лексичного рівня мови. Слово - знакова одиниця. Лексичне значення слова. Денотативний характер лексичного значення. Понятійна основа лексичного значення. Прагматичний аспект лексичного значення. Оцінні компоненти в лексичному значенні. Асоціативні ознаки (конотації), пов'язані зі словом. Лексичне і граматичне значення. Сполучувальні властивості слова, що визначаються його лексичним і граматичним значенням.

3. Співвідношення форми і змісту в слові. Мотивованість і немотивованість слова і значення. Внутрішня форма слова, її види.

4. Типи слів за загальним лексичним значенням: самостійні, службові й вигуківі; повнозначні та займенникові.

Імена власні й загальні. Ономастика як наука про власні назви.

Імена конкретні й абстрактні.

5. Принципи й методи опису лексичного значення. Поняття про компонентний аналіз.

6. Багатозначність слова (полісемія). Семантична структура полісемічного слова. Ієрархія значень і типи багатозначності в українській мові (радіальна, ланцюжкова, радіально-ланцюжкова).

Метафора як спосіб семантичної деривації. Узуальні й оказіональні метафоричні перенесення.

Метонімія як спосіб семантичної деривації. Продуктивні моделі метонімічних перенесень.

Смислові відношення між лексико-семантичними варіантами (ЛСВ) багатозначного слова.

Питання про загальне значення слова.

Дифузність лексичних значень полісемічного слова і її текстові вияви. Способи тлумачення лексичного значення слова. Передача полісемії і типів лексичних значень слів у тлумачних словниках української мови. Найважливіші тлумачні словники, їх характеристика.

7. Лексична омонімія в українській мові. Типи лексичних омонімів: повні й неповні (часткові). Відмежування лексичних омонімів від випадків відносної омонімії (омофонів, омоформ, омографів). Джерела лексичних омонімів.

Проблема розмежування омонімії й полісемії.

Стилістичне використання омонімів у мовленні.

Словники омонімів.

8. Пароніми в українській мові. Співвідношення явищ паронімії з фонеморфологічною варіантністю слова, народною етимологією. Паронімія й паронимазія. Словники паронімів.

Використання паронімії й паронимазії в мові художньої літератури.

9. Лексична парадигматика. Лексико-семантична парадигма. Поняття про семантичне поле і лексико-семантичну групу (ЛСГ). Найважливіші відношення між їх членами: синонімія, гіпонімія, антонімія і конверсія.

Синонімія як фундаментальний тип відношень мовних одиниць. Лексичні синоніми. Визначення синонімів. Умови синонімізації. Абсолютна синонімія. Повна і неповна (ідеографічна) синонімія. Нейтралізація семантичних відмінностей ідеографічних синонімів. Інші типи відмінностей між синонімами (граматичні, стилістичні, емоційно-експресивні, жанрові, соціальні, територіальні).

Синонімічний ряд і його домінанта. Поняття про синонімічне гніздо.

Поняття про квазісиноніми (Ю.Д.Апресян).

Синоніми системно-мовні і ситуативно-мовленнєві, їхня роль у текстотворенні. Стилістичні прийоми, побудовані на синонімії.

Словники синонімів української мови.

Лексичні антоніми, їх визначення. Логічна та лінгвістична основа антонімів. Структурні й семантичні типи антонімів. Синонімічно-антонімічні зв'язки. Поняття про енантіосемію.

Антонімія системно-мовна та ситуативно-мовленнєва. Текстові функції антонімів. Стилістичні прийоми, побудовані на антонімії.

Словники антонімів української мови.

Лексичні конверсиви. Структурні та семантичні типи конверсивів. Відмінності конверсивів від синонімів та антонімів. Квазіконверсиви (Ю.Д.Апресян). Гіперо-гіпонімія. Гіпоніми й гіпероніми.

10. Лексична синтагматика. Закон семантичної узгодженості слів. Граматична, семантична і лексична сполучуваність. Поняття про валентність слова.

Словники сполучуваності, валентностей, асоціативні.

Соціолінгвістичний аспект лексики

4. Типи слів за загальним лексичним значенням: самостійні, службові й вигуківі, повнозначні та займенникові.

Імена власні й загальні. Ономастика як наука про власні назви.

Імена конкретні й абстрактні.

5. Принципи й методи опису лексичного значення. Поняття про компонентний аналіз.

6. Багатозначність слова (полісемія). Семантична структура полісемічного слова. Ієрархія значень і типи багатозначності в українській мові (радіальна, ланцюжкова, радіально-ланцюжкова).

Метафора як спосіб семантичної деривації. Узуальні й okazіональні метафоричні перенесення.

Метонімія як спосіб семантичної деривації. Продуктивні моделі метонімічних перенесень.

Смислові відношення між лексико-семантичними варіантами (ЛСВ) багатозначного слова.

Питання про загальне значення слова.

Дифузність лексичних значень полісемічного слова і її текстові вияви. Способи тлумачення лексичного значення слова. Передача полісемії і типів лексичних значень слів у тлумачних словниках української мови. Найважливіші тлумачні словники, їх характеристика.

7. Лексична омонімія в українській мові. Типи лексичних омонімів: повні й неповні (часткові). Відмежування лексичних омонімів від випадків відносної омонімії (омофонів, омоформ, омографів). Джерела лексичних омонімів.

Проблема розмежування омонімії й полісемії.

Стилістичне використання омонімів у мовленні.

Словники омонімів.

8. Пароніми в українській мові. Співвідношення явищ паронімії з фонеморфологічною варіантністю слова, народною етимологією. Паронімія й паронимазія. Словники паронімів.

Використання паронімії й паронимазії в мові художньої літератури.

9. Лексична парадигматика. Лексико-семантична парадигма. Поняття про семантичне поле і лексико-семантичну групу (ЛСГ). Найважливіші відношення між їх членами: синонімія, гіпонімія, антонімія і конверсія.

Синонімія як фундаментальний тип відношень мовних одиниць. Лексичні синоніми. Визначення синонімів. Умови синонімізації. Абсолютна синонімія. Повна і неповна (ідеографічна) синонімія. Нейтралізація семантичних відмінностей ідеографічних синонімів. Інші типи відмінностей між синонімами (граматичні, стилістичні, емоційно-експресивні, жанрові, соціальні, територіальні).

Синонімічний ряд і його домінанта. Поняття про синонімічне гніздо.

Поняття про квазісиноніми (Ю.Д.Апресян).

Синоніми системно-мовні і ситуативно-мовленнєві, їхня роль у текстотворенні. Стилістичні прийоми, побудовані на синонімії.

Словники синонімів української мови.

Лексичні антоніми, їх визначення. Логічна та лінгвістична основа антонімів. Структурні й семантичні типи антонімів. Синонімічно-антонімічні зв'язки. Поняття про енантіосемію.

Антонімія системно-мовна та ситуативно-мовленнєва. Текстові функції антонімів. Стилістичні прийоми, побудовані на антонімії.

Словники антонімів української мови.

Лексичні конверсиви. Структурні та семантичні типи конверсивів. Відмінності конверсивів від синонімів та антонімів. Квазіконверсиви (Ю.Д.Апресян). Гіперо-гіпонімія. Гіпоніми й гіпероніми.

10. Лексична синтагматика. Закон семантичної узгодженості слів. Граматична, семантична і лексична сполучуваність. Поняття про валентність слова.

Словники сполучуваності, валентностей, асоціативні.

Соціолінгвістичний аспект лексики

11. Лексичні шари української лексики з погляду її походження. Споконвічно українські слова (індоєвропейські, праслов'янські, давньоруські) і власне українські.

Етимологічні словники української мови.

Лексичні запозичення в українській мові. Фонетичні, граматичні і лексичні закономірності, що супроводжують освоєння запозичених слів. Семантичні процеси при запозиченні слів. Класифікація запозичень за походженням (джерелами) і тематичними групами. Екзотизми й варваризми.

Калькування й кальки. Типи лексичних кальок. Інтернаціональна лексика.

Запозичена лексика в тлумачних словниках і словниках іншомовних слів.

12. Соціальна й територіальна диференціація лексики української мови. Лексика загальнонародна й лексика обмеженого вжитку.

Науково-технічна й професійна термінологія. Специфіка терміна. Джерела терміноутворення в українській мові. Поняття про термінологізацію загальнонародної лексики і детермінологізацію терміна. Словники термінів.

Професіоналізми, відмінності їх від термінів.

Жаргонна лексика. Арго. Використання жаргонної та арготичної лексики в літературній мові. Словники жаргонної та арготичної лексики. Діалектизми, види їх. Функції в тексті. Словники діалектної лексики.

14. Динамічні потенції лексико-семантичної системи мови. Активна й пасивна лексика. Застаріла лексика: історизми й архаїзми. Неологізми, їх різновиди і шляхи появи в мові. Оказіональні й потенційні слова.

Словники нових слів і значень. Словники архаїзмів.

Стилістична диференціація лексики української мови. Лексика стилістично нейтральна (міжстильова) і стилістично забарвлена. Розмовна лексика, її види. Книжна лексика, її види. Система стилістичних поміток у тлумачних словниках української мови.

15. Фразеологія. Фразеологізми, їх схожість і відмінність від інших мовних одиниць. Питання про обсяг фразеології і типи її одиниць. Стійкість і варіантність фразеологізмів.

Системна організація фразеології. Фразеологічна парадигматика: фразеологічні синоніми, антоніми. Фразеологічна багатозначність. Фразеологічні омоніми. Фразеологічна синтагматика.

Фразеологія української мови з погляду її походження. Стилістична диференціація фразеологізмів.

Фразеологічні словники української мови.

16. Лексикографія. Енциклопедичні й лінгвістичні словники. Типи лінгвістичних словників. Тлумачні словники української мови. Структура словникової статті у тлумачних словниках.

З історії української лексикографії. Сучасний стан лексикографії в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Авксентьев Л.Г. Сучасна українська мова: фразеологія. – Харків: Вища шк., 1983. – 137 с.
2. Авксентьев Л.Г. Фразеологічна одиниця як предмет фразеології та її основні ознаки // Мовознавство. – 1979. – №5. – С.13-17.
3. Акуленко В. В. Вопросы интернационализации словарного состава языка. – Харьков, 1972. – 215 с.
4. Акуленко В.В. Інтернаціональні елементи в словниковому складі мови // Мовознавство. – 1973. – №3. – С.20-29.
5. Алефіренко М.Ф. Теоретичні питання фразеології. – Харків: Вища шк., 1987. – 135 с.
6. Апресян Ю.Д. Лексическая семантика: Синонимические средства языка. – М., 1974.

7. Апресян Ю.Д. Толковый словарь и интегральное описание языка // Вопросы языкознания. – 1986. – №5.
8. Арбатский Д.И. Семантические определения. Основные проблемы толкования лексических значений слов: Автореф. дис. ... д-ра филол. наук. – Л., 1982. – 40 с.
9. Арутюнова Н.Д. Типы языковых значений: Оценка. Событие. Факт. – М., 1988.
10. Бацевич Ф.С., Космеда Т.А. Очерки по функциональной лексикологии. – Львов: Світ, 1997. – 392 с.
11. Бесага Р.В. Нестандартизовані елементи в українській літературній мові: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – К., 1997. – 27 с.
12. В. Білоноженко В.М., Гнатюк І.С. Функціонування та лексикографічна розробка українських фразеологізмів. – К.: Наук.думка, 1989. – 256 с.
13. Богуславский И.М. Сферы действия лексических единиц. – М., 1966.
14. Брагина А.А. Неологизмы в русском языке. – М.: Просвещение, 1973. – 224 с.
15. Брагина А.А. Синонимы в литературном языке. – М.: Наука, 1986. – 125 с.
16. Васильев Л.М. Современная лингвистическая семантика. – М., 1990.
17. Ващенко В.С. Слово та його значення. Посібник з лексикології. – Дніпропетровськ, 1976. – 38 с.
18. Ващенко В.С. Українська лексикологія: Семантико-стилістична типологія слів.: Посібник для студентів-філологів. – Дніпропетровськ: ДДУ, 1979. – 127 с.
19. Вежбицкая А. Из книги «Семантические примитивы». Введение: Пер. с англ. А.Д.Шмелева // Семиотика. – М.: Радуга, 1983.
20. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание. – М.: Русские словари, 1996.
21. Виноградов В.В. Основные типы лексических значений // Вопросы языкознания. – 1953. – №5. – С.3-29.
22. Вишнякова О.В. Русский язык: Практикум по паронимии – М.: Высш. шк., 1990. – 156 с.
23. Волох О.Т. Сучасна українська літературна мова: Вступ. Фонетика. Орфоєпія. Графіка і орфографія. Лексикологія. Фразеологія. Словотвір. – К.: Вища шк., 1986. – С.130-182.
24. Ганич Д.І., Олійник І.С. Словник лінгвістичних термінів. – К.: Вища шк., 1985. – 360 с.
25. Горещкий П.Й. Історія української лексикографії. – К.: Рад. шк., 1963. – 123 с.
26. Грищенко А.П., Мацько Л.І. і ін. Сучасна українська літературна мова. – К.: Вища шк., 1997. – С.98-253.
27. Денисов П.Н. Лексика русского языка и принципы ее описания. – М.: Наука, 1980. – 253 с.
28. Дзевдзелівський Й.О. Українсько-західнослов'янські лексичні паралелі. – К.: Наук. думка, 1969. – 211 с.
29. Дідківська Л.П. Про функціонування демінутивів // Мовознавство. – 1976. – №5. – С.40-48.
30. Дятчук В.В., Пустовіт Л.О. Семантична структура і функціонування лексики української літературної мови. – К.: Наук.думка, 1983. – 156 с.
31. Жовтобрюх М.А. Проблеми взаємодії української літературної мови і територіальних діалектів // Мовознавство. 1973. – №1. – С.3-15.
32. Жовтобрюх М.А., Кулик Б.М. Курс сучасної української літературної мови. – К.: Вища шк., 1972. – 402 с.
33. Звегинцев В.А. Семасиология. – М.: МГУ, 1957. – 322 с.

34. Зорівчак Р.П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія (На матеріалі української літератури англійською мовою). – Львів: Вища шк., 1983. – 176 с.
35. Історія української мови: Лексика і фразеологія, – К.: Наук. думка, 1983. – 743 с.
36. Їжакевич Г.П. Стилiстична класифікація фразеологізмів // Українська мова і література в школі. – 1971. – №10. – С.13-21.
37. Калашник В.С. Фразеотворення в українській поетичній мові радянського періоду. – Харків: Вища шк., 1985. – 176 с.
38. Калинин А.В. Лексика русского языка. – М.: Изд-во Моск. Ун-та, 1971. – 230 с.
39. Караулов Ю.Н. Общая и русская идеография. – М.: Наука, 1976. – 355 с.
40. Караулов Ю.Н. Структура лексико-семантического поля // Филологические науки. – 1972. – №1.
41. Карпова В.Л. Термін і художнє слово. – К.: Наук.думка, 1967. – 128 с.
42. Катц Дж. Лингвистическая семантика. – М., 1981. – С.33-49.
43. Клименко Н.Ф. і ін. Формалізовані основи семантичної класифікації лексики / Н.Ф. Клименко, М.М. Пещак, І.Ф. Савченко. – К.: Наук.думка, 1982. – 252 с.
44. Кобозева И.М. Лингвистическая семантика. – М., Эдиториал УРСС. – 350 с.
45. Коваль А.П. Слово про слово. – К.: Рад шк., 1986. – 384 с.
46. Ковальов В.П. Експресивне використання антонімії в українському художньому мовленні // Українська мова і література в школі. – 1986. – №9. – С.48-50.
47. Козачук Г.О. Діалектизми в сучасній прозі // Рідне слово. – 1971. – С.30-32.
48. Колесник Н.С. Особові імена в українських народних обрядових піснях: Автореф. дис. ...канд. філол. наук. – Тернопіль, 1998. – 24 с.
49. Коломієць В.П. Словотвір неологізмів у слов'янських мовах// Мовознавство. – 1973. – №2. – С.3-18.
50. Коломієць М.П., Регушевський Є.С. Короткий словник перифраз / За ред. М.М. Пилинського, – К.: Рад. шк., 1985. – 152 с.
51. Коломієць М.П., Регушевський Є.С. Словник фразеологічних синонімів / За ред. В.О. Винника. – К.: Рад. шк., 1988. – 200 с.
52. Кононенко В.І. Сполучуваність слів і культура мовлення // Українська мова і література в школі. – 1976. – №9.
53. Космеда Т.А. Аксіологічні аспекти прагмалінгвістики: Засоби вираження категорії оцінки в українській та російській мовах: Автореф. дис. ... докт. філол. наук., 2001. – 36 с.
54. Коць Т.А. Функціонування лексичних варіантів у засобах масової інформації // Мовознавство. – 1997. – №6. – С.56-63.
55. Кочерган М.П. З історії слів, що означають пори року // Мовознавство. – 1970. – №6 – С.41-50.
56. Кочерган М.П. З історії українських назв місяців // Мовознавство. – 1967. – №1 – С.41-50.
57. Кочерган М.П. Лексична сполучуваність слова як засіб розмежування значень слова // Українська мова і література в школі. – 1978. – №11. – С.27-36.
58. Кочерган М.П. Про системність у лексиці та семантиці // Українська мова і література в школі. – 1976. – №4. – С.38-45.
59. Кочерган М.П. Слово і контекст (Лексична сполучуваність і значення слова). – Львів: Вища шк., 1980. – 184 с.
60. Крысин Л.П. Иноязычные слова в современном русском языке. – М.: Наука, 1968. – 208 с.

61. Кузнецова Э.В. Лексикология русского языка. – М.: Высш. шк., 1982. – 152 с.
62. Левковская К.А. Теория слова и принципы ее построения и аспекты изучения фактического материала. – М.: Высш.шк., 1962. – С.7-51.
63. Лингвистический энциклопедический словарь. – М.: Сов. энц., 1990. – 685 с.
64. Лисиченко Л.А. Антоніми в сучасній українській мові // Українська мова і література в школі. – 1976. – №11. – С.26-33.
65. Лисиченко Л.А. Лексикологія сучасної української мови: Семантична структура слова. – Харків: Вища шк., 1977. – 114 с.
66. Лисиченко Л.А. Типи синонімів за значенням // Українська мова і література в школі. – 1973. – №11. – С.40-47.
67. Львов М.Р. К вопросу о типах лексических антонимов // Русский язык в школе. 1970. – №3. – С.71-76.
68. Марцинківська О.Є. Переносне значення та образне вживання // Мовознавство. 1973. – №3. – С.24-33.
69. Медведев Ф.П. Українська фразеологія: Чому ми так говоримо. – Харків: Вища шк., 1982. – 231 с.
70. Межжерина С.А. О месте имен существительных с синтаксически несвободным значением в лексической системе русского языка // Русский язык в школе. 74. – №6. – С.3-29.
71. Мова і час. – К.: Наук.думка, 1977. – 237 с.
72. Москаленко Н.А. З історії дослідження української фразеології // Українська мова і література в школі. – 1967. – №10. – С.22-26.
73. Мукай Г.М. Багатозначність і омонімія // Українська мова і література в школі. – 1970. – №8. – С.45-94.
74. Муромцева О.Г. Стилїстична диференціація лексики української літературної мови // Українська мова і література в школі. – 1978. – №12. – С. 32-39.
75. Назаренко О.В. Українська фразеологія як вираження національного менталітету: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – Д., 2001. – 20 с.
76. Национальная специфика языка и ее отражение в нормативном словаре. – М.: 1988. – 156 с.
77. Національні та інтернаціональні компоненти в сучасних терміносистемах (Л.О. Симоненков, С.О. Соколова, І.В. Коротенко та ін.), – К.: Наук. думка, 1993. – 238 с.
78. Нестеренко І.А. Явища непрямой номінації в українській мові: Автореф. дис. ... філол. наук. – К., 1997. – 16 с.
79. Никитин М.В. Курс лингвистической семантики. – СПб., 1996.
80. Німчук В. В. Староукраїнська лексикографія в її зв'язках з російською та білоруською. – К.: Наук. думка, 1980.
81. Новиков Л.А. Антонимия в русском языке. – М.: Изд-во Моск. Ун-та, 1973. – 290 с.
82. Новиков Л.А. Лексическая противоположность и лексические антонимы // Русский язык в школе. – 1966. – №4. – С.79-86.
83. Новиков Л.А. Семантика русского языка. – М., 1982.
84. Паламарчук Л.С. Лексико-семантичний розвиток мови // Мовознавство. – 1982. – №4. – С.3-8.
85. Паламарчук Л.С. Лексична синоніміка художніх творів М.М.Коцюбинського. – К.: АН УСРС, 1957. – 95 с.
86. Паламарчук Л.С. Оновлення і збагачення лексики української мови після Жовтня // Мовознавство. – 1973. – №4. – С.3-14.

87. Паламарчук Л.С. Українська радянська лексикографія (Питання історії, теорії та практики). – К.: Наук.думка, 1978.
88. Панько Т.І., Кочан І.М., Мацюк Г.П. Українське термінознавство: Підручник. – Львів: Світ, 1994. – 216 с.
89. Пешак М.М., Клименко Н.Ф., Карпиловская Е.А. й др. Украинский семантический словарь: Проспект. – К.: Наук. думка, 1990. – 264 с.
90. Плахотнюк Н.О. Слово як архетип культури: Автореф. дис. ... канд. філол.наук. – К., 2000. – 20 с.
91. Пономарів О. Культура слова: Мовностилістичні поради. – К.: Либідь, 1999. – 240 с.
92. Поченцев Г.Г. Коммуникативные аспекты семантики. – К.: Вища шк., 1987. – 129 с.
93. Регушевський Є.С. Перифрази в українській мові // Українська мова і література в школі. – 1984. – №4. – С.41-42.
94. Рогожникова Р.П. Варианты слов в русском языке. – М.: Просвещение. – 160 с.
95. Рудяков Д.Н. Функциональная семантика. – Симферополь: Таврия, 1992. – 154 с.
96. Русанівський В.М. Закономірності розвитку значення слова// Українська мова і література в школі. – 1981. – №4. – С.27-36.
97. Русанівський В.М. Збагачення й оновлення мови// Українська мова і література в школі. – 1976. – №8. – С.47-57.
98. Русанівський В.М. Структура лексичної і граматичної семантики. – К.: Наук. думка, 1988. – 240 с.
99. Самолова І.А. Процеси семантичної деривації в лексиці сучасної української мови: на матеріалі неологізмів 70-90-х років ХХ ст.: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – К., 1999. – 16 с.
100. Селіванова О.О. Субстантивні композити у російській та українській мовах еквівалентність, ономазіологічна структура, функціонування: Автореф. дис.... докт. філол. наук. – К., 1997. – 38 с.
101. Склад і структура термінологічної лексики української мови (А.В. Крижанівська, Л.О. Симоненко, Т.І. Панько та інші). – К.: Наук. думка, 1984. – 196 с.
102. Скрипник Л.Г. Из таємниць фразеології // Мовознавство. – 1968. – №2. – С.75-76.
103. Скрипник Л.Г. Фразеологія української мови. – К.: Наук. думка, 1973. – 248 с.
104. Соколовская Ж.П. Проблемы системного описания лексической семантики. – К.: Наук. думка, 1990. – 184 с.
105. Способы номинации в современном русском языке. – М.: Наука, 1982. – С.45-108.
106. Стернин И.Л. Лексическое значение слова в речи. – Воронеж, 1985.
107. Сулименко Н.Е. Антропологические аспекты изучения лексики. – СПб., 1994.
108. Сучасна українська літературна мова: Лексика і фразеологія / За ред. І.К. Білодіда. – К.: Наук. думка, 1973. – 438 с.
109. Тараненко А.А. Языковая семантика в ее динамических аспектах: (Основные семантические процессы). – К.: Наук. думка, 1989. – 254 с.
110. Тараненко О.О. Розвиток антонімічних відношень у багатозначних словах// Українська мова і література в школі. – 1977. – №1. – С.32-39.
111. Тараненко О.О. Борис Грінченко і «Словарь української мови» // Українська мова і література в школі. – 1988. – №12. – С. 58-64.
112. Тараненко О.О. Полісемічний паралелізм і явище семантичної аналогії. – К.: Наук. думка, 1980. – 115 с.
113. Теля В.Н. Коннотативный аспект семантики номинативных единиц. (Отв.ред. А.А. Уфимцева). – М., 1986. – 141 с.

114. Телия В.Н. Русская фразеология: Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. – М.: Язык русской культуры, 1996. – 287 с.
115. Тондл Л. Проблемы семантики. – М., 1975.
116. Труб В.М. Явще «суржику» як форма просторіччя в ситуації двомовності // Мовознавство. – 2000. – №1. – С.46-58.
117. Удовиченко Г.М. Предмет фразеології та семантичні типи фразеологізмів // Українська мова і література в школі. – 1965. – №2. – С.20-24.
118. Українська мова: Енциклопедія / Редкол.: Русанівський В.М., Тараненко О.О. (співголови), Зяблюк М.П. та ін. – К.: Укр. енцикл., 2000. – 752 с.
119. Уфимцева А.А. Лексическое значение. – М., 1986.
120. Филлмор Ч. Основные вопросы лексической семантики // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып.12. – М., 1983.
121. Фомина М.И. Современный русский язык: Лексикология. – М.: Высш. шк., 1983. – 335 с.
122. Чабаненко В.А. Основи мовної експресії. – К.: Вища шк., 1984. – 167 с.
123. Шанский Н.М. Лексикология современного русского языка. – М.: Просвещение, 1972. – 327 с.
124. Шестакова С.О. Лексико-семантичні інновації в системі сучасної української номінації: (На матеріалі ергонімів і прагматонімів: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – К., 2002. – 17 с.
125. Шмелев Д.Н. Очерки по семасиологии русского языка. – М.: Просвещение, 1964. – 344 с.
126. Шмелев Д.Н. Проблемы семантического анализа лексики. – М.: Наука, 1973. – 280 с.
127. Шмелев Д.Н. Современный русский язык: Лексика. – М.: Просвещение, 1977. – С.5-48.
128. Языковая номинация (Виды наименований). – М.: Наука, 1977. – 359 с.

СЛОВНИКИ

1. Бусел В.Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. – К., Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. – 1440 с.
2. Ващенко В.С. Словник полтавських говорів. – Харків, 1960. – 107 с.
3. Ганич Д.І., Олійник І.С. Словник лінгвістичних термінів. – К.: Вища шк., 1985. – 360 с.
4. Горпинич В.О. Словник географічних назв України (топоніми та відтопонімі прикметники). – К.: Довіра, 2001. – 526 с.
5. Гринчишин Д.Г., Сербенська О.А. Словник паронімів української мови. – К.: Рад.шк., 1986. – 221 с.
6. Демська О., Кульчицький І. Словник омонімів української мови. – Львів: Фенікс, 1996. – 224 с.
7. Деркач М.П. Короткий словник синонімів української мови. – Львів-Краків-Париж: Просвіта, 1993. – 209 с.
8. Етимологічний словник української мови: В 7 т. – К.: Наук. думка, 1982 – 2003.
9. Єрмоленко С.Я., Бирик С.П., Тодор О.Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів (За ред. С.Я.Єрмоленко). – К.: Либідь, 2001. – 224 с.
10. Інверсійний словник української мови / Уклад. С.П.Бевзенко, О.І.Бондар, З.І.Волосевич та ін. – К.: Наук.думка, 1995. – 812 с.
11. Історичний словник українського языка / За ред. Є.Тимченка. – Х.; К., 1930-1932. – Т.1. – Вип. 1-2.

13. Караванський С. Російсько-український словник складної лексики. – К.: Вид.центр «Академія», 1998. – 712 с.
14. Словник мови творів Г. Квітки-Основ'яненка: У 3 т. – К.: Наук. думка, 1978-1979.
15. Словник синонімів української мови: В 2 т. / А.А. Бурячок, Г.М. Гнатюк, С.І. Головашук та ін. – К.: Наук. думка, 1999–2000.
16. Словник труднощів української мови / Гринчишин Д.Г., Капелюшний А.О., Пазяк О.М. та ін.: За ред. С.Я. Єрмоленко. – К.: Рад. шк., 1989 – 336 с.
17. Словник української мови: В 11 т. – К.: Наук.думка, 1970-1980.
18. Ставицька Л. Короткий словник жаргонної лексики української мови. – К.: Критика, 2003. – 336 с.
19. Удовиченко Г.М. Словник українських ідіом. – К.: Рад.шк., 1968. – 463 с.
20. Удовиченко Г.М. Фразеологічний словник української мови: В 2 т. – К.: Вища шк., 1984.
21. Ужченко В.Д. Матеріали до фразеологічного словника східнословобожанських і степових говірок Донбасу. – Луганськ, 1993. – 112 с.
22. Українсько-російський словник. Вид. 5-е / Уклад В.С. Ільїн, К.П. Дорошенко, С.П. Левченко та ін. – К.: Головна ред.: УРЕ, 1984. – 938 с.
23. Українсько-російський словник: В 6 т. – К.: Вид-во АН УРСР, 1953-1963.
24. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка. – В 4 т. – М.: Прогресс, 1964. – 1973.
25. Фразеологічний словник української мови: В 2 т. – К.: Наук.думка, 1993.
26. Цыганенко Г.П. Этимологический словарь русского языка. – К.: Рад. шк., 1989. – 510 с.
27. Чабаненко В.А. Словник говірок Нижньої Наддніпрянщини: В 4 т. – Запоріжжя, 1992.
28. Чабаненко В.А. Фразеологічний словник говірок Нижньої Наддніпрянщини. – Запоріжжя: Фірма «Стат і К», 2001. – 200 с.
29. Чучка П.П. Прізвища закарпатських українців: Історико-етимологічний словник. – Львів: Світ, 2005. – 704 с.
30. Янко М.Т. Топонімічний словник України: Словник-довідник. – К.: Знання, 1998. – 432 с.

СЛОВОТВІР

- I. Вступ.
1. Словотвір сучасної української літературної мови як об'єкт наукового вивчення і як розділ мовознавства. Загальнотеоретичне і практичне значення розробки питань словотвору.
2. Місце словотвору в системі наук про мову.
3. Словотвір і морфемна будова слова. Зв'язок проблем словотвору з проблемами морфемної будови слова. Способи словотвору і структурні класи слів. Відмінність морфемного від словотвірного аналізу.
4. Основні поняття і терміни словотвору: твірна основа (твірна база), структурні різновиди твірних основ; словотворчі засоби (основні і допоміжні); способи словотвору; ознаки за якими розрізняються способи словотвору; непохідне і похідне слово; словотвірна пара; словотвірний пучок; словотвірний ланцюжок; словотвірне значення; словотвірне гніздо; словотвірний тип; словотвірна модель; словотвірний розряд; словотвірна категорія; словотвірний клас.
- II. Морфемна будова слова.

1. Поняття морфеми. Класифікація морфем за роллю в складі слова, за семантичною функцією, за наявністю звукового показника, за кількістю фонем, за здатністю сполучатися з іншими морфемами, за поширеністю. Співвідношення між регулярністю, продуктивністю і частотністю афіксів. Поняття синонімії й омонімії морфем. Інтерфікси. Афіксоїди. Асемантичні морфеми.

2. Основа слова. Основа словозміни, словотвору і формотворення.

3. Історичний характер морфемної структури слова. Типи змін у морфемній будові слова: опрощення, перерозклад, ускладнення, декореляція.

Правила морфемного аналізу.

III. Способи словотвору.

1. Морфологічний спосіб творення слів: суфіксація, префіксація, префіксально-суфіксальний різновид, флективний різновид, постфіксація, складання. Специфіка кожного з різновидів морфологічного способу словотворення.

2. Лексико-семантичний спосіб. Джерела лексико-семантичних дериватів, основні моделі.

3. Лексико-синтаксичний спосіб. Специфіка лексико-синтаксичних утворень.

4. Морфолого-синтаксичний спосіб. Специфіка морфолого-синтаксичного словотвору. Різновиди морфолого-синтаксичного словотвору: субстантивація, ад'єктивація, прономіналізація, адвербіалізація.

Правила словотвірного аналізу слова.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безпояско О.К., Городенська К.Г. Морфеміка української мови. – К.: Наук.думка, 1987. – 212 с.
2. Возний Г.М. Словотвір дієслів в українській мові. – Л.: Вища шк., 1981. – 186 с.
3. Горпинич В.О. Будова слова і словотвір. – К.: Рад. шк., 1977. – 118 с.
4. Горпинич В.О. Українська словотвірна дериватологія. – Дніпропетровськ: ДДУ, 1998. – 190 с.
5. Гринчишин Д.Т. Явище субстантивації в українській мові. – К.: Наук.думка, 1965. – 112 с.
6. Івченко М.П. Числівники української мови. – К.: Вид-во Київ. Ун-ту, 1955. – 144 с.
7. Клименко Н.Ф. Основи морфеміки сучасної української мови. – К.: ІЗМН, 1998. – 182 с.
8. Клименко Н.Ф. Словотворча структура і семантика складних слів у сучасній українській мові. – К.: Наук.думка, 1984. – 252 с.
9. Клименко Н.Ф., Карпіловська Є.А. Словотвірна морфеміка сучасної української літературної мови. – К.: ІМНАН, 1998. – 162 с.
10. Моисеев А.И. Основные вопросы словообразования в современном русском языке. – Л.: Изд-во Ленингр. Ун-та, 1987. – 208 с.
11. Плющ М.Я. Словотворення та вивчення його в школі. – К.: Рад. шк., 1969. – 132 с.
12. Словотвір сучасної української літературної мови / Відп. ред. М.А. Жовтобрюх. – К.: Наук.думка, 1979. – 406 с.
13. Українська мова. Словник-довідник / За ред. А.П.Загнітка. – Донецьк: Центр підготовки абітурієнтів, 1998. – 142 с.
14. Цыганенко Г.П. Русский язык. Морфемика. Словообразование. Этимология. Донецк: КИТИС, 1999. – 314 с.
15. Цыганенко Г.П. Состав слова и словообразования. – К.: Рад. шк., 1978. – 152 с.
16. Чапля І.К. Прислівники в українській мові. – Харків: Вид-во ХДУ, 1960. – 124 с.

17. Шанский Н.М. Очерки по русскому словообразованию. – М.: Изд-во Моск. Ун-та, 1968. – 310 с.

МОРФОЛОГІЯ

Морфологія як учення про граматичні форми слова і граматичні категорії. Лексичне і граматичне значення слова. Способи вираження граматичних значень слова в українській мові. Граматична форма слова і граматична категорія.

Частини мови в українській мові. Питання про частини мови та їх класифікацію в мовознавчій літературі. Принципи виділення частин мови. Слова самостійні і службові.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ковалик І.І. До питання про поняттєві і мовні категорії // Мовознавство. – 1987. – №1. – С.15-20.
2. Ковалик І.І. Про лінгвальні категорії, їх властивості і види // Мовознавство. – 1980. – №5. – С.10-13.
3. Краснов И.Ч., Марченко А.Н. Лексическое и грамматическое в слове // Вопр. языкознания. – 1982. – №3. – С.70-76.
4. Кучеренко І.К. Теоретичні питання граматики української мови. Морфологія. – К.: Вид-во КДУ. – 1961. – Ч.І. – 172 с.
5. Самійленко С.П. Суплетиви в сучасній українській мові // Укр. мова в шк. – 1961. – №2. – С.15-27
6. Суник О.П. Общая теория частей речи. – М.-Л.: Наука, 1966. – 130 с.

ІМЕННИК

Визначення іменника як частини мови, його граматичні категорії та синтаксична роль. Семантичні групи іменників: власні і загальні назви, назви істот і неістот; значення конкретне (предметне, речовинне, збірне) та абстрактне. Граматичні особливості семантичних груп іменників.

Категорія роду як одна з основних морфологічних ознак іменника. Поділ іменників за родами. Засоби вираження категорії роду іменників. Граматичний рід аббревіатур, іменників іншомовного походження та деяких власних назв. Іменники спільного роду. Хитання в роді.

Категорія числа. Значення категорії числа. Іменники, що мають тільки форми однини або тільки форми множини. Вживання форм числа. Залишки форм двоїни в сучасній українській літературній мові та в народних говорах.

Категорія відмінка. Значення категорії відмінка. Система відмінків у сучасній українській мові. Основні значення відмінків.

Способи вираження значень відмінка, роду й числа в іменниках, що не мають форм словозміни.

Підмінювання іменник і в. Поділ на відміни і групи. Система відмінкових форм однини та множини. Зауваження до відмінкових форм іменників.

Іменники, що в сучасній українській мові перебувають поза чотирма відмінами.

Особливості відмінювання українських і неукраїнських власних назв (прізвищ, топонімів). Відмінювані і невідмінювані аббревіатури.

Словотвір іменників. Іменники, утворені морфологічним способом. Суфіксальні утворення. Префіксальні утворення. Префіксально-суфіксальні утворення. Іменники, утворені складанням. Неморфологічні способи творення іменників: лексико-семантичний, лексико-синтаксичний, морфолого-синтаксичний.